

MONOGRAFIA
POKONFERENCYJNA

SCIENCE,
RESEARCH, DEVELOPMENT

PEDAGOGY. #4

Barcelona
29.04.2018-30.04.2018

U.D.C. 37+082
B.B.C. 94
Z 40

Zbiór artykułów naukowych recenzowanych.

(1) Z 40 Zbiór artykułów naukowych z Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej (on-line) zorganizowanej dla pracowników naukowych uczelni, jednostek naukowo-badawczych oraz badawczych z państw obszaru byłego Związku Radzieckiego oraz byłej Jugosławii.

(30.04.2018) - Warszawa, 2018. - 152 str.

ISBN: 978-83-66030-21-3

Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»
Adres wydawcy i redakcji: 00-728 Warszawa, ul. S. Kierbedzia, 4 lok.103
e-mail: info@conferenc.pl

Wszelkie prawa autorskie zastrzeżone. Powielanie i kopiowanie materiałów bez zgody autora jest zakazane. Wszelkie prawa do artykułów z konferencji należą do ich autorów.

W artykułach naukowych zachowano oryginalną pisownię.

Wszystkie artykuły naukowe są recenzowane przez dwóch członków Komitetu Naukowego.

Wszelkie prawa, w tym do rozpowszechniania i powielania materiałów opublikowanych w formie elektronicznej w monografii należą Sp. z o.o. «Diamond trading tour».

W przypadku cytowań obowiązkowe jest odniesienie się do monografii.

Nakład: 80 egz.

«Diamond trading tour» © Warszawa 2018

ISBN: 978-83-66030-21-3

Redaktor naukowy:

W. Okulicz-Kozaryn, dr. hab, MBA, Institute of Law, Administration and Economics of Pedagogical University of Cracow, Poland; The International Scientific Association of Economists and Jurists «Consilium», Switzerland.

KOMITET NAUKOWY:

W. Okulicz-Kozaryn (Przewodniczący), dr. hab, MBA, Institute of Law, Administration and Economics of Pedagogical University of Cracow, Poland; The International Scientific Association of Economists and Jurists «Consilium», Switzerland;

С. Беленцов, д.п.н., профессор, Юго-Западный государственный университет, Россия;

Z. Čekerevac, Dr., full professor, «Union - Nikola Tesla» University Belgrade, Serbia;

Р. Латыпов, д.т.н., профессор, Московский государственный машиностроительный университет (МАМИ), Россия;

И. Лемешевский, д.э.н., профессор, Белорусский государственный университет, Беларусь;

Е. Чекунова, д.п.н., профессор, Южно-Российский институт-филиал Российской академии народного хозяйства и государственной службы, Россия.

KOMITET ORGANIZACYJNY:

A. Murza (Przewodniczący), MBA, Ukraina;

A. Горохов, к.т.н., доцент, Юго-Западный государственный университет, Россия;

A. Kasprzyk, Dr, PWSZ im. prof. S. Tarnowskiego w Tarnobrzegu, Polska;

A. Malovychko, dr, EU Business University, Berlin – London – Paris - Poznań, EU;

S. Seregina, independent trainer and consultant, Netherlands;

M. Stych, dr, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Polska;

A. Tsimayeu, PhD, associate Professor, Belarusian State Agricultural Academy, Belarus.

Recenzenci:

L. Nechaeva, PhD, Instytut PNPУ im. K.D. Ushinskogo, Ukraina;

М. Ордынская, профессор, Южный федеральный университет, Россия.

WSPÓLORGANIZATORZY:

The East European Scientific Group (Azerbaijan, Belarus, Poland, Serbia, Ukraine),
Virtual Training Centre «Pedagog of the 21st Century»,
Global Management Journal.

SPIS/СОДЕРЖАНИЕ

ЗНАЧЕННЯ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ВНЗ Ямшинська Н.В.	7
Ж.О. ДЕКРОЛИ В РАЗВИТИИ ТЕОРИИ И ПРАКТИКИ МЛАДШЕГО ВОСПИТАНИЯ Сейдалыева А.С.	11
USAGE OF AUTHENTIC MATERIALS IN ESP CLASSROOM Bondarenko O. I.	14
CASE STUDY AS MODERN EDUCATIONAL TECHNOLOGY Butkovska N.	16
ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ ТЕКСТ НА ЗАНЯТИЯХ ПО РУССКОМУ ЯЗЫКУ КАК ИНОСТРАННОМУ Баранчук О.В.	23
LECTURES AND ITS PLACE IN EDUCATIONAL PROCESS OF MEDICAL UNIVERSITY Glubochenko O.V.	26
ВИКОРИСТАННЯ СЕРЕДОВИЩА MOODLE В НАВЧАННІ ВИЩОЇ МАТЕМАТИКИ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНОГО ВУЗУ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ТРАДИЦІЙНОГО І ОНЛАЙН НАВЧАННЯ Носовська С. Є.	31
ШЛЯХИ СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ КОНЦЕРТМЕЙСТЕРА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ Харченко Ю. Т.	34
АВТЕНТИЧНИЙ ТЕКСТ ЯК ДІЄВИЙ ЗАСІБ ВИВЧЕННЯ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ У ВНЗ Лучкевич В. В.	37
ІНТЕРПРЕТАЦІЯ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ВИКОНАВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА Підварко Т.О.	40
СТРУКТУРА МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ПІАНІСТА Сопіна Я.В., Сопін О.І.	43
СПАДЩИНА ІВАНА ПАНЬКЕВИЧА В СУЧАСНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ Вайдич Т. В.	49
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ НА ТРАДИЦІЯХ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА Іваненко В.В., Суханова Г.П., Ушаков В.С.	52

SPIS/СОДЕРЖАНИЕ

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТЕЙ ДОБРОДІЯННЯ У ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ Меркулова Н. В.	56
ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ТА ШЛЯХИ ЇЇ КОРЕКЦІЇ ЛІКАРІВ-ІНТЕРНІВ 1-ГО РОКУ НАВЧАННЯ ЗА ФАХОМ «ВНУТРІШНІ ХВОРОБИ» Черкасова О.Г., Гутнік І.О.	59
ВМІННЯ ПЛАНУВАТИ ВИВЧЕННЯ ОКРЕМИХ АСПЕКТІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК ОДНА З КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТА Кравченко Т.В., Огієнко В.П.	65
ПРИНЦИПИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМЦІВ ФАХОВОЇ МОВИ Савченко А. Л.	68
ТРЕНІНГИ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ У ФОРМУВАННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ Вінтюк Ю. В.	71
ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ТА ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СПОРТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ Мудрик В. І., Приходько І. І., Путятіна Г. М.	74
ЯЗЫК-ПОСРЕДНИК. ПОМОЩЬ ИЛИ ВРЕД ПРИ ИЗУЧЕНИИ РУССКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО (РКИ) Артеменко И. Ю.	81
НАУКОВО-ТЕХНІЧНИЙ ПЕРЕКЛАД ЯК ЕЛЕМЕНТ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ФАХІВЦЯ Калініченко А.І.	85
САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ Сологуб Л.В., Боднар І.М., Комар Р.І., Микитка І.С.	89
ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ГРАМАТИКИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ НА ПРИКЛАДІ ЕКОНОМІСТІВ Мкртчян А.Р.	95
СУЧАСНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДЛЯ СУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ВНЗ Постікіна Є.Г., Олійник І.О.	100
СУЧАСНИЙ СТАН ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ Нехідько М.Л.	107
ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНИХ ФУНКЦІЙ У СТУДЕНТІВ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕТОДИКИ «ДІАГНОСТ 1М» Спринь О.Б., Воличенко І.Р.	109

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ТА ШЛЯХИ ЇЇ КОРЕКЦІЇ ЛІКАРІВ-ІНТЕРНІВ 1-ГО РОКУ НАВЧАННЯ ЗА ФАХОМ «ВНУТРІШНІ ХВОРОБИ»

Черкасова О.Г.

Доцент кафедри «Внутрішньої медицини 1»
ДЗ «ДМА МОЗ України», кандидат медичних наук

Гутнік І.О.

Лікар-інтерн зі спеціальності «Внутрішні хвороби» КЗ «ПМЛ №4 ДОР»,
магістр психології
Державний заклад «Дніпропетровська медична академія
Міністерства охорони здоров'я України», м Дніпро

Ключові слова: адаптація, емоціональний статус, інтерни, внутрішні хвороби.
Key words: adaptation, emotional status, interns, internal diseases.

Вступ

Рання дорослість – період, що за вітчизняною та деякими зарубіжними моделями періодизації психічного розвитку людини, охоплює вік від 20 до 40 років [4]. На цей період припадає навчання у ВУЗі, перехід до самостійної трудової діяльності, пошук шляхів досягнення соціальної значимості, визнання та незалежності. Це супроводжується напруженням психологічних механізмів захисту та адаптації, що неоднаково переживають молоді чоловіки та жінки [6].

Однією з найважливіших педагогічних завдань медичного вузу є робота зі лікарями-інтернами, спрямована на більш швидку й успішну їх адаптацію до професійної діяльності, до нової системи соціальних відносин, на освоєння ними нової ролі лікарів [5].

В термінології сучасної психологічної науки, під терміном «адаптація»

розуміють активне пристосування особистості до умов життєдіяльності, що динамічно змінюються, що також відображає процес соціально-психологічної адаптації [3]. Ефективність цього процесу залежить від низки суб'єктивних і об'єктивних чинників та насамперед від того, наскільки адекватно людина сприймає себе і свої соціальні зв'язки. У сучасних умовах життя соціально-психологічна адаптація набуває особливого значення, оскільки вона показує здатність особистості стати суб'єктом активної діяльності [2]. Успішна соціально-психологічна адаптація залежить від ряду чинників, серед яких особливо можна виділити такі як, соціальні очікування особистості; відношення до себе як суб'єкта навчальної діяльності; відношення до професії і перспектив професійної діяльності, задовільний емоційний статус [3].

Особливістю початку професійної діяльності майбутніх лікарів є здобуття первинної медичної кваліфікації в інтернатурі, тобто післядипломна освіта розпочинається одразу після отримання вищої. Навчання в інтернатурі – це притаманний для медичної освіти «перехідний період» під час якого набувається досвід індивідуальної роботи з хворим, роботи в медичному колективі під керівництвом більш досвідчених лікарів, усвідомлюється рівень професійної відповідальності, найбільш вразливими при цьому є лікарі-інтерни першого року навчання. Разом з тим, роботі в терапевтичному стаціонарі притаманні підвищена стресогенність, значне інтелектуальне та психоемоційне напруження, дефіциту часу та інформації, високий рівень відповідальності за здоров'я і життя пацієнтів.

Аналіз результатів наукових досліджень стосовно адаптації лікарів до різних умов діяльності надає можливість стверджувати, що зацікавленість цією проблемою є досить великою але окремі аспекти цієї проблеми ще залишаються малодослідженими. Таким чином все вищевикладене обумовлює актуальність нашої роботи.

Мета роботи: оцінка соціально-психологічної адаптації та шляхи її корекції у лікарів-інтернів першого року навчання за фахом «Внутрішні хвороби» в гендерному аспекті.

Матеріали та методи: Для досягнення поставленої мети нами з дотриманням принципів біоетики, медичної деонтології та збереженням конфіден-

ційності отриманих даних, було проведено комплексне опитування 30 лікарів-інтернів за фахом «Внутрішні хвороби» ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України», обох статей (чоловіки 9, жінки 21 – осіб), у віці від 22 до 30 років.

Нами були використані наступні психодіагностичні методики, тести, опитувальники: «Методика діагностики соціально-психологічної адаптації» за К. Роджерсом і Р. Даймондом (модифікація А. К. Осницького, (2004 р.), адаптована для дорослих) та «Шкала реактивної (ситуативної) та особистісної тривожності Ч.Д. Спілбергера – Ю.Л. Ханіна» [7].

Окрім зазначених методик респондентам були поставлені загальні питання, що могли відображати готовність до обраної професії та адаптації до навчального процесу в інтернатурі: чи відповідає організація навчального процесу Вашим уявленням?; чи відповідає обрана спеціальність Вашим уявленням про неї?; оцініть рівень Вашої професійної готовності за 10-ти бальною шкалою (1-мінімальна готовність; 10-вкрай сприятливий); оцініть морально-психологічний клімат у Вашій групі за 10-ти бальною шкалою (1-несприятливий; 10-максимально комфортний). Також респондентам пропонувалося обрати фактори, які спричиняють найбільші труднощі в навчанні інтерна, серед яких були запропоновані: лінощі; нестача часу; слабка базова підготовка; завищені вимоги викладача/керівника інтернатури; конфлікти з викладачем/керівни-

ком інтернатури; конфлікти в трудовому колективі; несправедливе оцінювання.

Обробка матеріалів дослідження проводилася з використанням методів статистичного аналізу, реалізованих в пакетах ліцензійних програм EXCEL-2003® і STATISTICA 6.1 StatSoft Inc., серійний №AGAR909E415822FA). Основні статистичні характеристики включали: розрахунок середнього арифметичного (M) та стандартної похибки середнього ($\pm m$). Перевірку на нормальність проводили за допомогою розрахунку критерію Шапіро-Уїлка. Статистичну вірогідність оцінювали за допомогою непараметричного критерію Манна-Уїтні. Статистично достовірними дані визначали за двома рівнями вірогідності: $p < 0,05$; $p < 0,01$ [1].

Результати та їх обговорення.

На першому етапі ми оцінювали результати «Методики діагностики соціально-психологічної адаптації» за К. Роджерсом та Р. Даймондом (табл. 1). Даний опитувальник містить 101 твердження в безособовій формі, яке досліджуваний оцінює стосовно притаманності для своєї поведінки. Всі висловлювання були згруповані по 7 факторів, що відповідають критеріям адаптованості і дезадаптивності. Фактори утворюють наступні шкали для оцінки результатів: 1) адаптивність; 2) прийняття себе; 3) прийняття інших; 4) емоційний комфорт; 5) інтернальність; 6) прагнення до домінування; 7) уникнення проблем. Аналіз показав, що і чоловіки, і жінки характеризува-

лись високим рівнем адаптивності, проте в чоловіків цей показник був достовірно більшим, що вказує на їх більшу готовність діяти в несподіваних та складних ситуаціях. Показник «прийняття себе» в групі чоловіків також виявився достовірно більшим, що характеризує стабільність особистісної структури. В групі жінок виявився достовірно більшим, в порівнянні з чоловіками, показник «неприйняття інших», що є предиктором підвищення конфліктності. Також в групі жінок виявився достовірно вищим показник «емоційного дискомфорту», що вказує на більшу потребу в співчутті, активному вислуховуванні, емоційній підтримці. Обидві групи характеризували низькою «підлеглістю» в поєднанні із середнім прагненням до домінування, що вказує на готовність робити в колективі, та певну амбіційність, що загалом притаманна даній віковій групі. Звертає на себе увагу і високий показник «інтернальності», що відображає розвинутий внутрішній локус контролю, тобто готовність людини брати відповідальність на себе. В поєднанні з середнім рівнем «уникнення проблем» такі результати свідчать про соціальну зрілість особистості молодого лікаря.

Аналіз результатів тесту «Шкала реактивної (ситуативної) та особистісної тривожності Ч.Д. Спілбергера – Ю.Л. Ханіна» показав що жінкам притаманна більш висока ситуативна ($47,0 \pm 1,71$; $p < 0,05$) та особистісна тривожність ($49,19 \pm 1,56$; $p < 0,05$) в порівнянні з чоловіками. Що може вказувати на надмірну обережність, високу

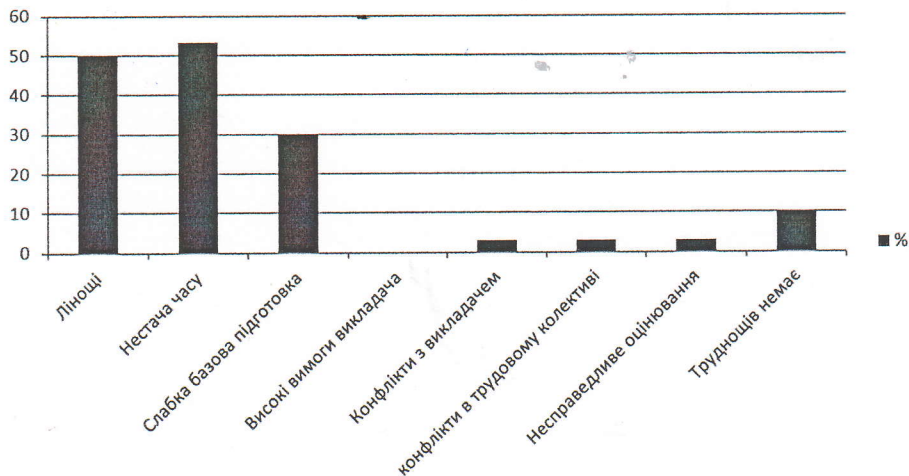

Рисунок 1. Розподіл факторів, що спричинюють труднощі в навчанні для лікарів-інтернів 1-го року навчання.

пильність, а можливо й невпевненість в своїх діях.

Результати опитування за додатковою анкетною показало, що у 23,33% респондентів фактичні умови навчального процесу повністю не збігаються з уявленням про нього. Разом з тим 36,66% опитуваних відмітили, що їх уявлення про обрану спеціальність повністю збігаються з отриманими враженнями від роботи у терапевтичному відділенні, 46,66% респондентів вважають, що їх уявлення з обраною спеціальністю збігаються лише частково. Суб'єктивна оцінка рівня професійної готовності, за 10-ти бальною шкалою, показала середню оцінку $6 \pm 0,27$ ($n=30$), що відповідало критерію «середня» (1-3 – низька, 4-6 – середня, 7-9 – висока, 10 – максимальна). Суб'єктивна оцінка морально-психологічного клімату в колективі складала $8,07 \pm 0,26$ ($n=30$), що відповідало, за нашою шка-

лою, сприятливому морально-психологічному клімату (1-3 – несприятливий, 4-6 – задовільний 7-9 – сприятливий, 10 – вкрай сприятливий)

Досить цікавим виявився розподіл факторів, що спричинюють труднощі в навчанні лікарів-інтернів (рис. 1). З графіку видно, що абсолютна більшість опитуваних вказали на такі фактори як «лінощі», «нестача часу», «слабка базова підготовка», що вказує на необхідність ознайомлення з основами тайм-менеджменту.

Отже, як бачмо з отриманих даних можна думати про розбіжності в уявленні лікарів-інтернів про навчальний процес з його фактичним змістом, та певний дефіцит мотиваційної сфери навчання.

Використання в навчальному процесі інтерактивних методик сприяє більшій зацікавленості та інтенсивному залученню до дискусії [8]. Такими методиками є ті, що більше наближені

Таблиця 1.
Результати «Методики діагностики соціально-психологічної адаптації»
за К. Роджерсом та Р. Даймондом (M±m)

Шкала	Група	
	Чоловіки	Жінки
Адаптивність	153,22±4,61**	141,14±4,03**
Деадаптивність	65,44±10,97	73,0±5,08
Інтегральний показник адаптивності	74,11±4,84	66± 1,92
Прийняття себе	52,88± 1,35*	45,47±1,52*
Неприйняття себе	12±2,38	11,33±1,09
Інтегральний показник прийняття себе	74,11± 3,72	71,80± 2,33
Прийняття інших	23,77± 1,18	24,14± 0,99
Неприйняття інших	13,22± 2,69**	14,33± 1,05**
Інтегральний показник прийняття інших	69,66± 4,26	66,14± 2,14
Емоційний комфорт	25,44± 1,78	24,57± 1,09
Емоційний дискомфорт	10,77± 2,57**	14,23± 1,60**
Інтегральний показник емоційного комфорту	71,22± 5,57	64,09± 3,29
Внутрішній локус контролю	63,33±2,76	55,52±2,74
Зовнішній локус контролю	15,88±3,61	23,28±2,28
Інтегральний показник інтернальності	75,11± 4,46	65,57± 2,37
Домінування	11,33±1,39	9,71±0,78
Підлеглість	17,55±3,35	18,28±1,25
Інтегральний показник прагнення до домінування	56,88±7,08	50,90± 3,36
Уникнення проблем	15,44± 1,51	11,95± 1,07

Примітки: достовірність відмінностей * - $p < 0,01$; ** - $p < 0,05$.

до ігрових, як наприклад: ситуаційно-рольові ігри (лікар-пацієнт, лікар-родичі пацієнтів, лікар-лікар), гра «Лідер» або «Дебати» (методики передбачають колективну дискусію та обрання переможців), різні техніки опитування (мозковий штурм, «Алмаз» та ін.). Вони забезпечують розвиток позитивного психологічного клімату в колективі, покращують запам'ятовування теоретичного та практичного матеріалу, підвищують зацікавленість в досягненні вищих результатів. Окремо слід зазначити, що саме молоді фахівці найбільше потребують занять за типом тренінгу, майстер-класу, коучингу,

оскільки це сприяє їх професійному зростанню та надбанню необхідного практичного досвіду.

Висновки.

Характеристика соціально-психологічної адаптації лікарів-інтернів показала, що молоді спеціалісти достатньо адаптовані, характеризуються розвинутим внутрішнім локусом контролю та прагненням до самовдосконалення. Чоловіки мали достовірно більший показник адаптивності та прийняття себе. В групі жінок виявилися більшими показники «неприйняття інших» та емоційного дискомфорту.

Особистісно-орієнтоване навчання

сприяє підвищенню мотивації та знижує рівень емоційного дискомфорту.

Перспективи подальших досліджень. Отримані результати можна використати для розробки нових методологічних підходів до викладання клінічних дисциплін лікарям-інтернам.

Список літератури

1. Антоманов М.Ю. Математическая обработка и анализ медико-биологических данных / М. Ю. Антоманов. – К.: Наука, 2006. – 558с.
2. Аршава І. Ф. Прогнозування емоційної стійкості людини з урахуванням рівнів розвитку емоційного інтелекту / І.Ф. Аршава // Медицинская психология. – 2010. – № 1. – С. 22–26.
3. Балл Г.А. Понятие адаптации и его значение для психологии личности // Вопросы психологии. – 1989. – № 1. – С. 119-122.
4. Вікова психологія / О.П. Сергеєнкова, О.А. Столярчук, О.П. Коханова, О.В. Пасека. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 376 с.
5. Вьюн В.В: Проблема адаптації лікарів-інтернів до професійної діяльності в сучасних умовах / В.В. Вьюн. // Український вісник психоневрології. – 2015. – №3(84). – С. 60-63.
6. Грушевський В. О. Особливості соціально-психологічної адаптації студентів-першокурсників до навчання у ВНЗ / В. О. Грушевський // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Психологічні науки. – 2014. – № 2 (12) – С. 67-72.
7. Фурман А.В. Психодіагностика особистісної адаптованості /А.В. Фурман – Тернопіль: Економічна думка, 2000. – 197 с.
8. Філоненко М.М. Проектування навчальних занять у системі вищої медичної освіти на основі компетентнісного підходу/ М.М. Філоненко // Медична освіта.-2016.-№1.-С.47-49.